

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જમતરાજ કેવલજી ગોવાણી

વિરુદ્ધ

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય

એપ્રિલ ૪, ૧૯૬૭

[એમ, હિદાયતુલ્લા, એસ. એમ. સિકરી અને સી. એ. વાયડાલિંગમ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૮૯૮, કલમ ૫૪૦-બચાવ કેસ બંધ થયા પછી કાર્યવાહીના દાખલા પર અદાલત દ્વારા બોલાવવામાં આવેલા સાક્ષી-કલમ ૧૨૩, કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ હેઠળ જરૂરી વ્યાજબી માન્યતાને રજૂ કરતા સાક્ષી, કલમ ૧૩૫ હેઠળના ગુના માટે કે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તે સમયે આવા સાક્ષીને બોલાવવાની મંજૂરી હોય તો શું ? કેસમાં ન્યાયી નિર્ણય માટે જરૂરી છે?

કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૦૫ હેઠળ જારી કરાયેલા વોરંટ પર, અપીલકર્તાઓની દુકાનની તલાશી લેવામાં આવી હતી અને સંખ્યાબંધ ઘડિયાળો, વગેરે જપ્ત કરવામાં આવી હતી. માલ પર જરૂરી કસ્ટમ જ્યુટી હતી તે તે સાબિત કરી શક્યો ન હોવાથી,

અપીલકર્તા પર કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની પેટા કલમ ૧૩૫ (એ) અને ૧૩૫ (બી) હેઠળ બે ગુનામાં કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ પોતાના વતી કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા. તેમણે એક લેખિત નિવેદન દાખલ કર્યું હતું જેમાં તેમણે દાવો કર્યો હતો કે, અન્ય બાબતોની સાથે સાથે, તેમની સામે કોઈ ગુનો જાહેર કરવામાં આવ્યો નથી કારણ કે કાયદાની કલમ ૧૨૩ હેઠળ માલની હેરફેર કરવામાં આવી હતી તે સાબિત કરવાનો બોજ તેમના પર પડ્યો હતો, જો કે તે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી વ્યાજબી માન્યતામાં કાયદો હેઠળ જમ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ કોઈ સાક્ષીએ આવી માન્યતા દર્શાવી ન હતી. આ નિવેદન દાખલ થયાના બીજા દિવસે, ફરિયાદી પક્ષે કસ્ટમ્સ અધિકારીની તપાસ માટે અરજી કરી હતી, જે ન્યાયના હિતમાં અદાલતના સાક્ષી તરીકે તપાસનો હવાલો સંભાળતા હતા. અપીલકર્તા દ્વારા આ અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૫૪૦ હેઠળ અધિકારીની તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો, જેમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમણે વ્યાજબીમાન્યતામાં ઘડિયાળો જમ કરી હતી કે તે દાણચોરી કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાની ફરીથી તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેને બચાવના પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી પરંતુ તેણે જણાવ્યું હતું કે તેની પાસે ઉમેરવા માટે વધુ કંઈ નથી અને નેતૃત્વ કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી. ત્યારબાદ ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાને કલમ ૧૩૫ (એ) અને ૧૩૫ (બી) હેઠળ ખાતરી આપી હતી. આ સજા સામે હાઈકોર્ટમાં કરવામાં આવેલી અરજીને ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

વિશેષ રજા દ્વારા આ અદાલતમાં કરવામાં આવેલી અપીલમાં, નિર્ધારણ માટેનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું અધિકારીનો પુરાવો મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અયોગ્ય રીતે પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને જો બાકાત રાખવામાં આવે તો અપીલકર્તાની દોષિતતાને સમર્થન આપી શકાય કે

કેમ.

અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૫૪૦ હેઠળની સત્તાઓ, ભલે ગમે તેટલી વ્યાપક હોય, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વોરંટના કેસોની સુનાવણીની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતા પ્રકરણ ૨૧ની ફરજિયાત જરૂરિયાતો સાથે સમાધાન થવું જોઈએ અને ખરાબ સુનાવણી વિવિધ તબક્કાઓમાંથી પસાર થઈ હતી અને કલમ ૨૫૮ના તબક્કાઓ સુધી પહોંચી ગઈ હતી, તેથી અદાલત કાં તો તેને નિર્દોષ જાહેર કરી શકે છે અથવા દોષિત ઠેરવી શકે છે; તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટે ખરેખર ફરિયાદી પક્ષને એવા કેસમાં અંતર ભરવાની મંજૂરી આપી હતી જેની અસર કસ્ટમની પેટા કલમ ૧૩૫ (એ) અને (બી) હેઠળ કેસ સાબિત કરવા માટે ફરિયાદી પક્ષ પર જે બોજ હતો તેને દૂર કરવાની હતી. માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી ધારણાને રદિયો આપવા માટે અપીલકર્તા પર ભાર મૂકવાનો અને કાર્યવાહી કરવાનો;

ઠરાવેલ અપીલને નકારી કાઢીને,

કલમ ૫૪૦ હેઠળ પ્રકરણ ૨૧ દ્વારા સત્તાઓને મર્યાદિત કરવી જોઈએ તેવી દલીલને નકારી કાઢવી જોઈએ. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળના ગુનાઓ તેમની ગંભીરતા અનુસાર અલગ અલગ રીતે ચલાવવામાં આવે છે. મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતો, ઉચ્ચ અદાલતો અને સત્ર અદાલતોમાં તેમજ સંક્ષિપ્ત સુનાવણીઓમાં તેમની પ્રક્રિયા એક પગલાથી બીજા પગલા સુધી નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે જ્યાં સુધી રાજ્ય નિર્દોષતા અથવા દોષિત ઠેરવવા માટે પહોંચી ન જાય. જો પ્રકરણ ૨૧ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના આધારે રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો કલમ ૫૪૦ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ માટે કોઈ જગ્યા રહેશે નહીં કારણ કે ત્યાં સ્થાપિત ક્રમમાં હિંસા કર્યા વિના તેને કોઈપણ પ્રકરણમાં

ફિટ કરવું હંમેશા અશક્ય રહેશે.[૪૧૯એચ-૪૨૦બી]

વર્તમાન કેસમાં ટ્રાયલ જજે કલમ ૫૪૦ ના બીજા ભાગ હેઠળ તેમને આપવામાં આવેલી શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો હોવાનું જણાય છે, એટલે કે, અધિકારીના પુરાવાને કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે જરૂરી તરીકે સ્વીકારવા માટે કલમની સ્થિતિ મુજબ, જે તબક્કે સુનાવણી પહોંચી હશે ત્યાંથી ઉદ્ભવતા અદાલતની સત્તા પર કોઈ મર્યાદા નથી, જો કે અદાલતનો અભિપ્રાય એ છે કે કલમ દ્વારા અધિકૃત કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે પગલાં લઈ શકાય છે.[૪૨૦ડી-ઈ]

તે સ્પષ્ટ હતું કે વર્તમાન કેસમાં ન્યાયી નિર્ણય માટે જમ કરેલી ઘડિયાળો વગેરે દાખાચોરી કરવામાં આવી હતી કે નહીં તે શોધવાની જરૂર હતી. પહેલેથી જ નોંધાયેલા સંજોગો સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે કોઈએ ઘડિયાળોની દાખાચોરી કરવામાં આવી હતી એવી માન્યતા સાથે તેને જમ કરી હશે અને આ માન્યતા દેખીતી રીતે શોધના પ્રભારી અધિકારી દ્વારા મનોરંજન કરવામાં આવી હતી. આ એવો કેસ ન હતો જેમાં ફરિયાદી પક્ષ તેના કેસમાં અંતર ભરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હતો. અદાલતનો વિચાર સાચો હતો કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે જરૂરી છે કે જમી કરનાર વ્યક્તિના શપથ પર જમીની પ્રકૃતિ અને અરજી તેની સમક્ષ હોવી જોઈએ જેથી અપીલકર્તાને કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ ની નીતિ મુજબ, તેનો નિર્દોષ કબજો સાબિત કરવાની જરૂર પડી શકે.[૪૨૩એફ-એચ]

કેસ કાયદાની ચર્ચા કરવામાં આવી.

ફોજદારી અપીલીય હકૂમત:૧૯૬૬ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૨૧૭.

૧૯૬૫ના ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૩૪૯માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ૧૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૬ના ચુકાદા અને આદેશ સામે વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ.

અપીલકર્તા માટે આર. જેઠમલાની, એન. એચ. હિંગોરાની અને કે. હિંગોરાની.

પ્રતિવાદી વતી ડી. આર. પ્રેમ અને એસ. પી. નૈયર.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ હિદાયતુલ્લાહ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. ૧૬ નવેમ્બર, ૧૯૬૪ના રોજ બોમ્બેના સુક્લાજી સ્ટ્રીટમાં આવેલી અપીલકર્તા ગોવાનીની દુકાનની ભારતીય રિઝર્વ બેંકની એન્ફોર્સમેન્ટ શાખા દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી. રિઝર્વ બેંકના દૃષ્ટિકોણથી દુકાનમાં કંઈપણ વાંધાજનક મળ્યું ન હતું, પરંતુ મોટી સંખ્યામાં ઘડિયાળો, સિગારેટના લાઈટર, કેમેરા, ટ્રાન્ઝિસ્ટર, ટેપ રેકોર્ડર વગેરે મળી આવ્યા હતા. એન્ફોર્સમેન્ટ શાખાના અધિકારીઓએ કસ્ટમ અધિકારીઓને જાણ કરી હોવાનું જણાય છે. કસ્ટમ્સના સહાયક કલેક્ટરે કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૦૫ હેઠળ પરિસરની તપાસ માટે વોરંટ બહાર પાડ્યું હતું. આ વોરંટ પ્રિવેન્ટિવ એડિશનલ ચીફ ઇન્સ્પેક્ટર આર. સી. દત્તા, પ્રિવેન્ટિવ ઇન્સ્પેક્ટર પી. એન. રામચંદાની અને પ્રિવેન્ટિવ ઓફિસર્સ રાનાડે, ઠાકુર અને મેનનના નામે બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. વોરંટમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જમી માટે જવાબદાર પ્રતિબંધિત અને કરપાત્ર માલ અને કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી અને સંબંધિત દસ્તાવેજો અને વસ્તુઓ દુકાનમાં ગુપ્ત રાખવામાં આવી હતી. તદનુસાર અધિકારીઓને કાયદાની કલમ ૧૧૦ હેઠળ દુકાનમાં આવા પ્રતિબંધિત અને કરપાત્ર માલ, દસ્તાવેજો અને વસ્તુઓની તપાસ અને જપ્ત કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી. તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. કેટલીક ઘડિયાળો જૂની હોવાથી પરત કરવામાં આવી હતી અને સમારકામ માટે આપવામાં આવી હતી. અન્ય ઘડિયાળો જપ્ત કરવામાં આવી હતી. દત્તા દ્વારા માલની જમી અને દંડ માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને કાયદાની કલમ ૧૦૮ હેઠળ ગોવાણીને સમન્સ જારી કરવામાં આવ્યું હતું. તે સાબિત કરી શક્યો ન હોવાથી કે માલ પર જરૂરી કસ્ટમ ડ્યુટી હતી. ત્યારબાદ બોમ્બેના કસ્ટમ્સના એડિશનલ કલેક્ટરે કાયદાની

કલમ ૧૩૫ (બી) હેઠળ તેમની સામે કાર્યવાહી કરવાની મંજૂરી આપી હતી.

આ સુનાવણી બોમ્બેના પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટ (૧૯મી અદાલત) સમક્ષ થઈ હતી. ગોવાની પર કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૩૫ (એ) અને કલમ ૧૩૫ (બી) હેઠળ બે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. સુનાવણી દરમિયાન બે સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. પ્રિવેન્ટિવ ઓફિસર, કસ્ટમ્સ, રાનાડે માલની જમી માટે પદભ્રષ્ટ થયા. તપાસ દત્તાના નિર્દેશ હેઠળ હોવાથી, રાનાડેએ કોસ-એક્ઝામિનેશનમાં સ્વીકાર્યું હતું કે દત્ત દ્વારા તેમને કહેવામાં આવ્યું હતું કે ગોવાણીએ તેમની દુકાનમાં કેટલીક પ્રતિબંધિત વસ્તુઓ છુપાવી હોવાની માહિતી મળી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું હતું કે દત્તાએ નક્કી કર્યું હતું કે કઈ ઘડિયાળ જમ કરવાની છે અને કઈ છોડવાની છે. જોકે, રાનાડેએ જણાવ્યું હતું કે તેમણે ગોવાણીને ઘડિયાળ સંબંધિત બિલ રજૂ કરવા કહ્યું હતું પરંતુ ગોવાણીએ એક પણ રજૂ કર્યું ન હતું. તેમણે ગોવાણીને હિસાબી પુસ્તકો રજૂ કરવા માટે પણ કહ્યું હતું પરંતુ ગોવાણીએ ફરીથી એક પણ રજૂ કર્યું ન હતું. બીજા સાક્ષી નાનવાણીએ આ કેસમાં માત્ર પ્રતિબંધિત ચીજવસ્તુઓ અને પ્રદર્શનોની જમી સાબિત કરી હતી.તેની કોસ-એક્ઝામિનેશન કરવામાં આવી ન હતી.

ગોવાણીએ પોતાના વતી કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા. તેની ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૩૪૨ હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી હતી અને સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે ન તો ઘડિયાળોની આયાત કરી હતી અને ન તો તેના પર કસ્ટમ ડ્યુટી ચૂકવી હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમણે અમુક ગ્રાહકો પાસેથી ઘડિયાળો ખરીદી હતી, ક્યારેક એક અને ક્યારેક એક જ ગ્રાહક પાસેથી બે કે ત્રણ. તેમની પાસે આગેવાની કરવા માટે કોઈ બચાવ પુરાવા નહોતા પરંતુ લેખિત નિવેદન દાખલ કર્યું અને દાવો કર્યો કે અદાલત સમક્ષ મુકવામાં આવેલા ફરિયાદી કેસમાં તેમની સામે કોઈ ગુનો જાહેર કરવામાં આવ્યો નથી.

તેમણે કાયદાની કલમ ૧૩૫નું વિશ્લેષણ કર્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે ગુનાનો સાર એ હતો કે તેમને ખબર હોવી જોઈએ કે તેમની પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે પ્રતિબંધિત ચીજવસ્તુઓ રૂપાંતરિત ન હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૧૨૩ હેઠળ, માલની હેરફેર કરવામાં આવી હતી તે સાબિત કરવાનો બોજ તેમના પર હોત, જો કે તે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી વ્યાજબી માન્યતામાં કાયદો હેઠળ માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હોત, પરંતુ કોઈ સાક્ષીએ આવી માન્યતા દર્શાવી ન હતી. આ નિવેદન ૧૫ જુલાઈ, ૧૯૬૫ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. બીજા દિવસે, ફરિયાદી પક્ષે ન્યાયના હિતમાં અદાલતના સાક્ષી તરીકે બોમ્બેના કસ્ટમ્સ ઇન્સ્પેક્ટર દત્તાની તપાસ માટે અરજી કરી હતી. ગોવાણીએ આ અરજીનો વિરોધ કર્યો હતો. જોકે, મેજિસ્ટ્રેટે ૨૬ જુલાઈ, ૧૯૬૫ના તેમના આદેશ દ્વારા સંહિતાની કલમ ૫૪૦ હેઠળ દત્તાની તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો. દત્તાએ જણાવ્યું હતું કે તેમણે ઘડિયાળોની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી એવી વાજબી માન્યતામાં તેને જપ્ત કરી હતી. ત્યારબાદ ગોવાણીની ફરીથી તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેમને બચાવ પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમની પાસે ઉમેરવા માટે વધુ કંઈ નથી અને નેતૃત્વ કરવા માટે કોઈ બચાવ પુરાવા નથી. મેજિસ્ટ્રેટે દલીલો પર વિચાર કર્યા પછી, ગોવાણીને કસ્ટમ્સ એક્ટની પેટા કલમ ૧૩૫ (એ) અને ૧૩૫ (બી) હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યો હતો અને તેને એક વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૨,૦૦૦/- (ડિફોલ્ટમાં, છ મહિના માટે વધુ સખત કેદ) બે ગણતરીઓમાંથી દરેક પર ઘડિયાળો જપ્ત કરવાનો પણ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

ગોવાણીએ હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરી હતી કે તેમની મુખ્ય દલીલ હતી કે દત્તાના પુરાવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અયોગ્ય રીતે પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને તેને વિચારણામાંથી બાકાત

રાખવા જોઈએ. ઉચ્ચ અદાલતે આ દલીલોને નકારી કાઢી હતી અને હકીકતો પર સાક્ષીઓની જુબાની સ્વીકારીને દોષિત ઠેરવ્યો હતો. ગોવાણી હવે વિશેષ રજા દ્વારા આ અદાલતમાં અપીલ કરે છે. વિશેષ રજાની મંજૂરી એ પ્રશ્નો સુધી મર્યાદિત છે કે શું દત્તાના પુરાવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અયોગ્ય રીતે પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને જો બાકાત રાખવામાં આવે તો, ગોવાણીની સજાને સમર્થન આપી શકાય છે કે કેમ.

આ પ્રશ્ન ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૫૪૦ હેઠળ ગણવામાં આવે છે. તે વિભાગ સંહિતાના પ્રકરણ ૪૬માં જોવા મળે છે, જેમાં અન્ય કેટલાક એવા છે જેને પ્રકરણના શીર્ષકમાં 'પરચુરણ' તરીકે યોગ્ય રીતે વર્ણવવામાં આવ્યા છે. તે પૂરી પાડે છે:

" કલમ ૫૪૦:કોઈ પણ અદાલત, આ સંહિતા હેઠળની કોઈપણ તપાસ, સુનાવણી અથવા અન્ય કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, કોઈ પણ વ્યક્તિને સાક્ષી તરીકે બોલાવી શકે છે, અથવા હાજરીમાં કોઈ પણ વ્યક્તિની તપાસ કરી શકે છે, જો કે સાક્ષી તરીકે બોલાવવામાં ન આવી હોય, અથવા પહેલેથી જ તપાસ કરાયેલ કોઈપણ વ્યક્તિને પાછા બોલાવી શકે છે અને ફરીથી તપાસ કરી શકે છે; અને જો કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે તેનો પુરાવો જરૂરી જણાય તો કોર્ટ આવી કોઈપણ વ્યક્તિને બોલાવશે અને તપાસ કરશે અથવા પાછા બોલાવશે અને ફરીથી તપાસ કરશે.

આ કલમ અદાલતને ભૌતિક સાક્ષીને બોલાવવાની અથવા અદાલતમાં હાજર વ્યક્તિની તપાસ કરવાની અથવા પહેલેથી જ તપાસ કરાયેલા સાક્ષીને પાછા બોલાવવાની સત્તા આપે છે. તે ન્યાયની જરૂરિયાતો અનુસાર કામ કરવા માટે કોર્ટને વ્યાપક વિવેકબુદ્ધિ પ્રદાન કરે છે. તેની શક્તિનું બીજું પાસું અને તેના પૂરક ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની

કલમ ૧૬૫ માં જોવા મળે છે જે પૂરી પાડે છે:

" કલમ ૧૬૫:ન્યાયાધીશ, સંબંધિત તથ્યો શોધવા અથવા તેનો યોગ્ય પુરાવો મેળવવા માટે, કોઈપણ સાક્ષી અથવા પક્ષકારોને, કોઈપણ સમયે, કોઈપણ સ્વરૂપમાં, કોઈપણ સંબંધિત અથવા અપ્રસ્તુત હકીકત વિશે, કોઈપણ પ્રશ્ન પૂછી શકે છે; અને કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજૂ કરવાનો આદેશ આપી શકે છે; અને ન તો પક્ષો કે તેમના એજન્ટો આવા કોઈ પ્રશ્ન અથવા આદેશ સામે કોઈ વાંધો ઉઠાવવા માટે હકદાર રહેશે, ન તો અદાલતની પરવાનગી વિના, આવા કોઈ પણ પ્રશ્નના જવાબમાં આપવામાં આવેલા કોઈપણ જવાબ પર કોઈ સાક્ષીની ઉલટ તપાસ કરવા માટે:

તેમની વચ્ચેની આ બે કલમો ન્યાયાધીશને ન્યાયની સહાયમાં કાર્ય કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરે છે.

પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટ, એસ્પ્લેનેડે, ૨૬ જુલાઈ, ૧૯૬૫ના રોજ દત્તાને બોલાવવાની અરજી પર કાર્યવાહી કરતા એક આદેશ પસાર કર્યો હતો જેમાં તેમણે ટિપ્પણી કરી હતી કે ફરિયાદી પક્ષના કેસમાં કોઈ અંતર કે ખામી નથી કારણ કે દત્તાને સાક્ષીઓમાંના એક તરીકે અને ઘડિયાળો જપ્ત કરનાર અધિકારી તરીકે નામ આપવામાં આવ્યું હતું. તેમણે એવું માન્યું હતું કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે દત્તાનો પુરાવો જરૂરી હતો. તે મુજબ તેમણે દત્તાની તપાસ માટે રજા આપી હતી. તેમણે કલમ ૫૪૦ના બીજા ભાગની ભાષામાં વાત કરી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, એવું વિચારવું વ્યાજબી છે કે તેમણે બીજા ભાગ હેઠળ તેમને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યો હતો, જોકે તેમનો આદેશ સ્પષ્ટ નથી કે તેમના મનમાં કયો ભાગ હતો. જોકે, તેમણે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ગોવાણીની ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૩૪૨ હેઠળ વધુ તપાસ કરવામાં આવશે અને વધુ

પુરાવા રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. મેજિસ્ટ્રેટની આ કાર્યવાહી કે જેને હાઈકોર્ટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, તેને અમારી સામે પડકારવામાં આવી છે.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૫૪૦ હેઠળની સત્તાઓ, ભલે ગમે તેટલી વ્યાપક હોય, તેને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વોરંટ કેસોની સુનાવણીની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતા પ્રકરણ ૨૧ની ફરજિયાત જરૂરિયાતો સાથે સમાધાન કરવું આવશ્યક છે. એ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે મુકદ્દમો ફરિયાદી પક્ષ (કલમ ૨૫૨), આરોપની રચના (કલમ ૨૫૪), અરજીની નોંધણી (કલમ ૨૫૫) અને આરોપીના બચાવ (કલમ ૨૫૬) માટે પુરાવા લેવાના તબક્કામાંથી પસાર થયો હતો અને ગોવાણી પુરાવા રજૂ કરવા માંગતા ન હતા.(કલમ ૨૫૭), તે કલમ ૨૫૮ ના તબક્કે પહોંચી ગયું હતું અને અદાલત તેને નિર્દોષ જાહેર કરી શકે છે અથવા દોષિત ઠેરવી શકે છે. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે મેજિસ્ટ્રેટે ખરેખર ફરિયાદી પક્ષને કેસમાં એક અંતર ભરવાની મંજૂરી આપી હતી, જેની અસર કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૫ (એ) અને (બી) હેઠળ કેસ સાબિત કરવા માટે ફરિયાદી પક્ષ પર જે બોજ હતો તેને દૂર કરવાની અને માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી ધારણાને નકારી કાઢવા માટે ગોવાણી પર બોજ મૂકવાની હતી. એવું કહેવામાં આવે છે કે, આ માત્ર અન્યાયી જ નહીં પરંતુ અન્યાયી પણ છે અને તેને અદાલતની સત્તામાં આવતી ગણી શકાય નહીં, જો કે, કલમની ભાષા વ્યાપક છે. અમે આ વાંધાઓને ધ્યાનમાં લઈશું અને તેમના સમર્થનમાં અમારી સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લઈશું.

શરૂ કરવા માટે, અમે એ દલીલને યોગ્ય તરીકે સ્વીકારતા નથી કે પ્રકરણ ૨૧ એ કલમ ૫૪૦ હેઠળની સત્તાઓને મર્યાદિત કરવી જોઈએ. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળના ગુનાઓ તેમની ગંભીરતા અનુસાર અલગ અલગ રીતે ચલાવવામાં આવે છે. આમ

મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સમન્સ અને વોરંટ કેસોની સુનાવણી, ઉચ્ચ અદાલતો અને સત્ર અદાલતો સમક્ષ સુનાવણી અને સંક્ષિપ્ત સુનાવણીઓ થાય છે. આ તમામ મુકદ્દમાની તેમની પ્રક્રિયા એક પગલાથી બીજા પગલા સુધી નક્કી કરવામાં આવી છે જ્યાં સુધી નિર્દોષતા અથવા દોષિત ઠેરવવાના તબક્કા સુધી પહોંચી ન જાય. જો પ્રકરણ ૨૧ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના આધારે રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારવામાં આવે તો કલમ ૫૪૦ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ માટે કોઈ જગ્યા રહેશે નહીં કારણ કે ત્યાં સ્થાપિત ક્રમમાં હિંસા કર્યા વિના તેને કોઈપણ પ્રકરણમાં ફિટ કરવું હંમેશા અશક્ય રહેશે.

કલમ ૫૪૦ નો હેતુ વ્યાપક બનવાનો છે કારણ કે તેની સમગ્ર લંબાઈમાં 'કોઈપણ' શબ્દનો વારંવાર ઉપયોગ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે. આ વિભાગ બે ભાગમાં છે. પ્રથમ ભાગ વિવેકાધીન સત્તા આપે છે પરંતુ પછીનો ભાગ ફરજિયાત છે. પ્રથમ ભાગમાં 'મે' શબ્દનો અને બીજા ભાગમાં 'વિલ' શબ્દનો ઉપયોગ આ તફાવતને નિશ્ચિતપણે સ્થાપિત કરે છે. પ્રથમ ભાગ હેઠળ, જે સ્વીકાર્ય છે, કોર્ટ ત્રણમાંથી એક રીતે કાર્ય કરી શકે છે: (ક) કોઈ પણ વ્યક્તિને સાક્ષી તરીકે બોલાવે છે, (ખ) અદાલતમાં હાજર કોઈ પણ વ્યક્તિની તપાસ કરે છે, જો કે તેનો સરવાળો કરવામાં આવ્યો નથી, અને (ગ) પહેલેથી જ તપાસ કરાયેલા સાક્ષીને પાછા બોલાવે છે અથવા ફરીથી તપાસ કરે છે. બીજો ભાગ ફરજિયાત છે અને જો કેસના ન્યાયી નિર્ણયની માંગ હોય તો કોર્ટને આ ત્રણ રીતે અથવા તેમાંથી કોઈ એક રીતે કાર્ય કરવા માટે મજબૂર કરે છે. આ કલમ મુજબ, સુનાવણી જે તબક્કે પહોંચી છે ત્યાંથી ઉદ્ભવતા કોર્ટની સત્તા પર કોઈ મર્યાદા નથી, જો કે કોર્ટનો અભિપ્રાય પ્રામાણિક છે કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે, પગલું લેવું આવશ્યક છે. તે સ્પષ્ટ છે કે કેસના ન્યાયી નિર્ણયની જરૂરિયાત માત્ર આરોપીના હિતમાં કાર્યવાહીને મર્યાદિત કરતી નથી. આ કાર્યવાહીથી ફરિયાદી પક્ષને પણ સમાન લાભ થઈ શકે છે. જો કે, આ મામલાના બે

પાસાઓ છે જેને સ્પષ્ટ રીતે અલગ રાખવા જોઈએ, પ્રથમ એ છે કે જ્યાં સુધી કેદી અચાનક અને અણધારી રીતે કંઈક આગળ ન લાવે ત્યાં સુધી ફરિયાદી પક્ષને બચાવ પુરાવાને સમર્થન આપવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી. આ મુખ્ય ન્યાયાધીશ ટિંડલ દ્વારા વારંવાર ટાંકવામાં આવતા શબ્દોમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું:

"તેમાં કોઈ શંકા નથી કે સામાન્ય નિયમ એ છે કે જ્યાં ક્રાઉન દીવાની દાવામાં વાદીની જેમ તેનો કેસ શરૂ કરે છે, તેઓ પછીથી નવા સાક્ષીઓને બોલાવીને તેમના કેસને સમર્થન આપી શકતા નથી, કારણ કે તેઓ ચોક્કસ પુરાવા દ્વારા મળ્યા છે જે તેનાથી વિરોધાભાસી છે. તેઓ જે પુરાવા આપે છે તેના પર અડગ રહે છે અથવા પડી જાય છે. બચાવ પક્ષ શરૂ થાય તે પહેલાં તેઓએ તેમનો કેસ બંધ કરવો જ જોઈએ; પરંતુ જો કોઈ બાબત તાત્કાલિક ઉદભવે છે, જેની કોઈ માનવીય ચાતુર્ય દીવાની દાવામાં પ્રતિવાદી અથવા ફોજદારી કેસમાં કેદી તરફથી આગાહી કરી શકતી નથી, તો મને એવું કોઈ કારણ લાગતું નથી કે જે બાબત તાત્કાલિક ઉદભવે છે તેનો જવાબ ક્રાઉન તરફથી વિરોધાભાસી પુરાવા દ્વારા ન આપી શકાય.(રેગ. વિરુદ્ધ ફોસ્ટ) (૧ જ સેન્ટ ટ્રી. (એન. એસ.) ૩૮૬ પર ૮૫).

જો કે, કોર્ટની સત્તાનું બીજું પાસું છે જેનો ઉપયોગ ન્યાયી નિર્ણય સુધી પહોંચવા માટે કરવામાં આવે છે.આ શક્તિનો ઉપયોગ કોઈપણ સમયે કરી શકાય છે અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે.ખરેખર રેક્સ વિરુદ્ધ ડોરા હેરિસ (૧) માં એવરી જસ્ટીસ દ્વારા જણાવ્યા મુજબ:

"રેગ્યુલેશન વિરુદ્ધ ચેપમેન (૮ સી એન્ડ પી. ૫૫૮) અને રેગ્યુલેશન વિરુદ્ધ હોલ્ડન (૮ સી એન્ડ પી. ૬૦૬) ના કેસો એ દરખાસ્તને સ્થાપિત કરે છે કે ફોજદારી સુનાવણીમાં અધ્યક્ષ ન્યાયાધીશને ફરિયાદી પક્ષ અથવા બચાવ પક્ષ દ્વારા ન બોલાવવામાં આવેલા

સાક્ષીને બોલાવવાનો અધિકાર છે, જો તેમના મતે આ માર્ગ ન્યાયના હિતમાં જરૂરી છે. તે સાચું છે કે કોઈ પણ કેસમાં કાર્યવાહીમાં તે મુદ્દાને મર્યાદિત કરવા માટે કોઈ નિયમ મૂકવામાં આવ્યો નથી કે જેના પર ન્યાયાધીશ તે અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે.

જો કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશ નિર્દેશ કરે છે કે જ્યાં સુધી તે અધિકારના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા ન મૂકવામાં આવે ત્યાં સુધી અન્યાય શક્ય છે અને તે હેતુ માટે મુખ્ય ન્યાયાધીશ ટિંડલ દ્વારા રેગ વિરુદ્ધ ફોસ્ટ (૨ જ મી ટ્રી (એનએસ) ૮૫ પર ૩૮૬) માં નિર્ધારિત નિયમને અપનાવે છે, તે કિસ્સાઓમાં પણ જ્યાં બચાવ માટેનો કેસ બંધ થયા પછી ન્યાયાધીશ દ્વારા સાક્ષીને બોલાવવામાં આવે છે, અને જણાવે છે કે, "આ પ્રથા એવા કેસ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ જ્યાં બાબત ત્વરિત થાય, જેની કોઈ માનવ ચાતુર્ય આગાહી કરી શકતી નથી, અન્યથા કેદી તરફથી અન્યાય થશે" અને કેસનો ઉલ્લેખ કરે છે. રેગ વિરુદ્ધ હેન્સ (૩ [૧૮૫૯] ૧ એફ એન્ડ એફ ૬૬૬) જેમાં બ્રેમવેલ બી. એ સમગ્ર કેસ પૂરો થયા પછી નવા પુરાવાને મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. ડોરા હેરિસના (૧ [૧૯૨૭] ૨ KB ૫૮૭ ૫૯૪ પર) કેસમાં, પાંચ વ્યક્તિઓ પર કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો, બે ચોરી માટે અને તેઓએ દોષિત ઠેરવ્યો હતો અને અન્ય ત્રણ લોકોએ દોષિત ન હોવાનું કબૂલ્યું હતું. પ્રથમ બે કટોકટીમાં રહ્યા અને અન્ય ત્રણ સામે સુનાવણી આગળ વધી. તેઓએ પોતાના વતી પુરાવા આપ્યા અને ફરિયાદી પક્ષનો કેસ પૂરતો મજબૂત નહતો. ત્યારબાદ રેકૉર્ડે અન્ય બે આરોપીઓમાંથી એકને પુરાવા આપવા માટે કહ્યું અને કેદી ડોરાને મંજૂરી આપી, જેની સામે પુરાવા તેની તપાસ કરવા ગયા હતા, પરંતુ નવા પુરાવાનો વિરોધ કરવા માટે ડોરાને ફરીથી પેટીમાં પ્રવેશવા માટે કહ્યું ન હતું. કોર્ટ ઓફ ક્રિમિનલ અપીલે આને કોર્ટની સત્તાનો ખોટો ઉપયોગ ગણાવ્યો હતો. તે સત્તાના ઉપયોગનું આત્યંતિક ઉદાહરણ હતું.

શ્રી જેઠમલાણી આ કેસ પર ભારપૂર્વક આધાર રાખે છે અને ભારતની ઉચ્ચ અદાલતોના ઘણા નિર્ણયો ટાંકે છે જેમાં આ કહેવત લાગુ કરવામાં આવી હતી. ખાસ કરીને તેઓ કે. વિરુદ્ધ આર. એસ. મણિ (૪ આઈએલઆર [૧૯૫૧] મદ્રાસ), શ્રીલાલ કજારિયા વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ (૫ આઈએલઆર [૧૯૬૩] બોમ્બે ૬૯૮) અને ઈન વિરુદ્ધ મહાદેવન (૬ (૧૯૬૪) ૨ એમએલજે ૫૮૧) પર આધાર રાખે છે. આ કિસ્સાઓમાં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૫૪૦ હેઠળની સત્તાઓ વ્યાપક હોવા છતાં, તેનો ઉપયોગ આરોપીના ગેરલાભ માટે થવો જોઈએ નહીં, ખાસ કરીને તેનો બચાવ પૂરો થયા પછી.

આ કિસ્સાઓમાં કંઈ નવું નથી. તેઓ સારમાં રેગ. વિરુદ્ધ ફોસ્ટ (૨ ૪ St.) ના નિર્ણયને અનુસરે છે. ત્ર. (એન. એસ.) ૩૮૬ પર ૮૫) ડોરામાં લાગુ થાય છે. હેરિસ (૧ [૧૯૨૭] ૨ KB ૫૮૭ ૫૯૪) કેસ.

બીજી બાજુ કે. કે. નારાયણાલી નામ્બિયાર (૧ એ. આઈ. આર. ૧૯૪૨ મદ્રાસ ૨૨૩), રાજ્ય વિરુદ્ધ શેખ મોહમ્મદ અબ્દુલ્લા અને અન્યો, (૨ [૧૯૬૪] ૨ સી. આર. એલ. જે. ૮૮), રત્નાકર દાસ વિરુદ્ધ રાજ્ય અને અન્યો (૩ એ. આઈ. આર. ૧૯૬૬ ઓરિસ્સા ૧૦૨) અને રામજીત અને અન્યો વિરુદ્ધ રાજ્ય (૪ આઈ. એલ. આર. [૧૯૫૮] તમામ ૫૨) પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, જેમાં કોર્ટની સત્તાઓની તરફેણમાં ઉદાર અર્થઘટન આ કલમ પર મૂકવામાં આવ્યું છે.

બંને બાજુએ ટાંકવામાં આવેલા કેસોનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી નથી. તેવો ડોરા હેરિસ (૫ (૧૯૨૭) ૨ K. B. ૫૮૭ પર ૫૯૪) કેસના અર્કમાં એવરી જસ્ટિસ દ્વારા બોલાયેલા સામાન્ય સિદ્ધાંતની અરજી અને રેગ. વિરુદ્ધ ફોસ્ટ (૬ ૪ St. ત્ર. (એન. એસ.) ૩૮૬ પર ૮૫) ડોરા હેરિસ અને રેગ. વિરુદ્ધ ફોસ્ટના કેસોમાં બચાવ પુરાવાનું ખંડન સામેલ

હતું. કોઈ પણ કિસ્સામાં કેદી દ્વારા કોઈ અણધારી હિલચાલ કરવામાં આવી ન હતી અને તેથી પુરાવાને ખોટી રીતે સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. આપણી સંહિતા હેઠળની શક્તિને એવા કિસ્સાઓમાં મર્યાદિત કરવી મુશ્કેલ છે જેમાં સંરક્ષણ દરમિયાન કોઈ પણ માનવ ચાતુર્યની આગાહી કરી શકાતી ન હોય તેવી કોઈ વસ્તુ ઊભી થાય છે. આપણી સંહિતા આને સત્તાના ઉપયોગની શરત નથી બનાવતી અને ન્યાયિક કાયદો બનાવવો યોગ્ય નથી. જે કિસ્સાઓ આટલા દૂર સુધી જાય છે તે ચોક્કસપણે તદ્દન સાચા નથી. ખરેખર તેઓ હકીકત પર નક્કી કરી શકાય છે કારણ કે તે હંમેશા જોઈ શકાય છે કે શું નવી બાબત ન્યાયી નિર્ણય માટે સખત રીતે જરૂરી છે અને હરીફ પક્ષોમાંથી એકને અયોગ્ય લાભ આપવાનો હેતુ નથી. ઇંગ્લેન્ડમાં પણ જ્યાં ડોરા હેરિસ (૫ (૧૯૨૭) રફે. બી. ૫૮૭ એટ ૫૯૪) કેસમાં નિયમ પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યાં પણ ન્યાયી નિર્ણય માટે નવા પુરાવા આપવામાં આવ્યા હોય ત્યારે કોર્ટની સત્તાઓનો ખોટો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવ્યું નથી. વિલિયમ સુલિવાન (૭ (૧૯૨૨) ૧૬ સી. આર. એપ આર. ૧૨૧) માં જ્યારે આરોપીએ એવું સૂચન રજૂ કર્યું હતું જેની આગાહી કરી શકાતી ન હતી અને જોન મેકેના (૮ (૧૯૫૬) ૪૦ સી. આર. એપમાં પુરાવાઓને સમર્થન આપવો યોગ્ય હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું. આર ૬૫) એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ન્યાયાધીશને સંપૂર્ણ વિવેકબુદ્ધિ હોય છે કે સાક્ષીને પાછા બોલાવવો જોઈએ કે નહીં અને જ્યાં સુધી અન્યાય થયો હોવાનું દર્શાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ક્રિમિનલ અપીલ કોર્ટ દખલ કરશે નહીં. તે કેસમાં (અહીંની જેમ) બચાવ પક્ષે કેસ બંધ કરી દીધો હતો અને આરોપીએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યુરી પાસે જવા માટે કોઈ કેસ નથી.

એવું જણાય છે કે આપણા ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રમાં, વૈધાનિક કાયદો સુનાવણીના કોઈપણ તબક્કે સાક્ષીને બોલાવવા અથવા અદાલતમાં હાજર વ્યક્તિની તપાસ કરવા

અથવા પહેલેથી જ તપાસ કરાયેલા સાક્ષીને પાછા બોલાવવાની સંપૂર્ણ શરતોમાં સત્તા પ્રદાન કરે છે, અને આ અદાલતની ફરજ અને જવાબદારી બનાવે છે, જો કે કેસનો ન્યાયી નિર્ણય તેની માંગ કરે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં અદાલત બીજા ભાગ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યાં તપાસ એ ન હોઈ શકે કે આરોપીએ અચાનક અથવા અણધારી રીતે કંઈપણ લાવ્યું છે કે કેમ, પરંતુ શું અદાલત એવું વિચારવામાં યોગ્ય છે કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે તેના દ્વારા નવા પુરાવાની જરૂર છે. જો અદાલતે ન્યાયી નિર્ણયની જરૂરિયાતો વિના કાર્યવાહી કરી હોય, તો કાર્યવાહી ટીકા માટે ખુલ્લી છે પરંતુ જો અદાલતની કાર્યવાહી ન્યાયી નિર્ણયની સહાય તરીકે સમર્થનપાત્ર હોય તો કાર્યવાહીને અધિકારક્ષેત્રની બહાર ગણાવી શકાતી નથી.

હાલની સ્થિતિમાં આ સ્થિતિ છે. ૧૯૫૫ માં, આયાત અને નિકાસ (નિયંત્રણ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭ હેઠળ એક જાહેરનામા દ્વારા, લાઈસન્સ સિવાય ઘડિયાળો, અને તેના ભાગોની આયાત સંપૂર્ણપણે બંધ કરવામાં આવી હતી [૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૫ ના રોજ સૂચના નંબર ૧૭/૧૯૫૫ જેને આયાત (નિયંત્રણ) આદેશ, [૧૯૫૫] તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ૧૬ નવેમ્બર, ૧૯૬૪ના રોજ ગોવાણી પાસે વિદેશી બનાવટની ૩૦૫ ઘડિયાળો મળી આવી હતી. કસ્ટમ્સના આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર દ્વારા જારી કરાયેલા સર્ચ વોરંટમાં લખવામાં આવ્યું છે:

"જ્યારે એવું માનવાનાં કારણો છે કે જમી માટે જવાબદાર પ્રતિબંધિત અને કરપાત્ર માલ ગુપ્ત રાખવામાં આવે છે. શ્રી જી. કે. ગોવાનીનું પરિસર, દુકાન નંબર ૨૦, સુક્લાજી સ્ટ્રીટ, બોમ્બે વગેરે.

ઘડિયાળો (અન્ય વસ્તુઓ વચ્ચે) દત્તા દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવી હતી. તેમણે જૂની ઘડિયાળને નવી ઘડિયાળથી અલગ કરી અને કોઈ પણ દસ્તાવેજ જોવા માટે કહ્યું જે દર્શાવે કે ઘડિયાળો કાયદેસર રીતે આચાર કરવામાં આવી હતી. ગોવાણીએ કોઈ દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો ન હતો, જોકે કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૦૮ હેઠળ તેમને સમન્સ પાઠવવામાં આવ્યું હતું. તેથી ઘડિયાળો જપ્ત કરવામાં આવી હતી. એવા પુરાવા હતા કે ૧૯૬૩માં ગોવાણીના લોકરમાંથી સેફ ડિપોઝિટ વોલ્ટમાં ૧,૩૦૦ ઘડિયાળો જપ્ત કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ત્યારબાદ ફરિયાદી પક્ષને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. મેજિસ્ટ્રેટ અને હાઈકોર્ટનો અભિપ્રાય હતો કે આ સંજોગો ઘડિયાળો કબજે કરનાર વ્યક્તિના મનમાં વાજબી માન્યતા તરફ દોરી શકે છે, કે તે દાણચોરી કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદી પક્ષે કસ્ટમ્સના પ્રિવેન્શન ઓફિસર રાનાડેની તપાસ કરી હતી, જેમણે શોધમાં મદદ કરી હતી, પરંતુ દત્તાની તપાસ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા, જેમણે ઘડિયાળો જપ્ત કરી હતી અને કોના નિર્દેશ હેઠળ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. સવાલ એ હતો કે ઘડિયાળો કેમ જપ્ત કરવામાં આવી હતી? દેખીતી રીતે તેઓ જપ્ત કરવામાં આવ્યા ન હતા કારણ કે તેઓ ચોરીની મિલકત હતી અથવા કોઈ અન્ય વ્યક્તિની હતી. પોર્ટ પર તપાસ કર્યા પછી તેમને જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાં એવી માન્યતા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી કે તેમની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી અને ગોવાણીને નોટિસ દ્વારા તેમના કબજાને સમજાવવાની તક આપવામાં આવી હતી. તે સ્પષ્ટ છે કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે તે શોધવાની જરૂર હતી કે તે દાણચોરી કરવામાં આવી હતી કે નહીં. મુકુંદ રાનાડે દ્વારા અને અન્યથા રેકૉર્ડ પર પહેલેથી જ અપદસ્થ કરાયેલ સંજોગો સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે કોઈએ ઘડિયાળોની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી એવી માન્યતા સાથે તેને જપ્ત કરી હશે. આ માન્યતા દેખીતી રીતે દત્તા દ્વારા મનોરંજન કરવામાં આવી હતી. આ એવો કેસ ન હતો જેમાં ફરિયાદી પક્ષ પ્રો-સેક્સ્યુશન કેસમાં અંતર ભરવાનો પ્રયાસ કરી

રહ્યો હતો. અદાલતનો વિચાર સાચો હતો કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે જરૂરી છે કે જમી કરનાર વ્યક્તિના શપથ પર જમી અંતર્ગતની માન્યતાનું સ્વરૂપ તેની સમક્ષ હોવું જોઈએ જેથી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની નીતિ અનુસાર ગોવાનીને તેના નિર્દોષ કબજાને સાબિત કરવાની જરૂર પડી શકે. ૧૯૫૫ના નિયંત્રણ આદેશ અને આદેશની જાહેરાત અને જમીની તારીખ વચ્ચેના સમયના અંતરને ધ્યાનમાં રાખીને ગોવાણી પાસે ખરેખર કોઈ બચાવ નહોતો. તેમણે દત્તાના પુરાવા પહેલા અને પછી આ વાત સ્વીકારી હતી. આ સંજોગોમાં એવું ન કહી શકાય કે અદાલતે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૫૪૦ ના બીજા ભાગ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં તેના અધિકારક્ષેત્રને વટાવી દીધું હતું. જેમ કે દત્તાના પુરાવાને યોગ્ય રીતે લેવામાં આવ્યા હતા અને તેમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા, અને ગોવાણી પાસે અજાણતાં ચૂકનો લાભ લેવા સિવાય કોઈ બચાવ નહોતો, તેથી બચાવ પક્ષમાં કોઈ યોગ્યતા નહોતી. તેથી, માન્યતા યોગ્ય રીતે પહોંચી હતી.

અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.